

Självständigt arbete (examensarbete), 15 hp,
för Grundlärare med inriktning mot arbete i fritidshem
HT 2015

Kan stenen bli ett troll?

Finns skapande verksamhet utomhus på
fritidshem?

Carina Sandberg och Carina Vilsson

Författare

Carina Sandberg och Carina Vilsson

Titel

Kan stenen bli ett troll? Finns skapande verksamhet utomhus på fritids?

Handledare

Kenny Schylander

Examinator

Charlotte Tullgren

Abstract

Denna uppsats handlar om skapande verksamhet i fritidshem bedrivs utomhus eller inte. Pedagogerna i fritidshem har i uppdrag att ge barnen utrymme för kreativt skapande. Fritidshemmen har en utomhuspedagogik men finns det någon skapande verksamhet i utomhuspedagogiken? Vad anser pedagogerna att skapande verksamhet är? Syftet med studien var att studera hur pedagogerna använde sig av skapande verksamhet i ett utomhuspedagogiskt perspektiv i fritidshemmen. Studien har arbetats fram utifrån ett konstruktivistiskt perspektiv. Vi skickade ut ett frågeformulär med öppen struktur till 75 st. fritidspedagoger. Pedagogerna fick svara på frågor om skapande verksamhet ur ett utomhuspedagogiskt perspektiv. Vi fick tillbaka 16 svar och utifrån svaren valde vi fem pedagoger som vi besökte och observerade när de hade skapande verksamhet utomhus. Utifrån observationerna och frågeformulären sammanställde vi data för att kunna se om skapande verksamhet ur ett utomhuspedagogiskt perspektiv förekommer på fritids. Resultatet i studiens empiriska data visar att pedagogerna anser att de har en skapande verksamhet utomhus. Det vi kan se är att pedagogerna bedriver skapande verksamhet utomhus men att den skapande verksamheten varierar. Från ett utomhuspedagogiskt skapande med utemiljön som redskap, till en verksamhet som bedrivs med material som plockas med inifrån för att sitta ute och skapa. Det vi kan utläsa från empirin trots att vi har få pedagoger som svarat, är att pedagogernas intresse om utomhuspedagogiskt skapande med utemiljöns material, varierar mycket på fritidshemmen vi har med i vår studie, vilket kan vara ett resultat som belyser hur det är på fritidshemmen i dag.

Ämnesord

Utomhuspedagogik, skapande verksamhet, fritidsverksamhet.

Förord

Ett stort och varmt tack till berörda pedagoger som deltagit i vår studie. Utan ert deltagande och visat intresse hade vår studie varit svår att genomföra.

Ett tack vill vi även ge till rektorerna som gett pedagogerna tid till att delta i vår studie och visat att verksamheten är viktig för att vår studie skall få ett bra resultat.

Vi vill även tacka våra familjer och vänner som under hela vår utbildning visat ett enormt stöd och stöttat oss i motgång och medgång. Nu ska vi ge av vår tid till er.

Tack alla underbara kurskamrater som blivit våra vänner för livet. Tack för alla skratt men även stöttning när tårarna varit nära. Ni har varit betydelsefulla och bidragit till att orka kämpa när trappstegen varit höga.

Sist men inte minst, ett stort tack till alla lärare vid högskolan i Kristianstad som stått ut med oss distansare. Ni har utvecklat och gett oss nya kunskaper men även stärkt oss i våra kunskaper som vi hade med oss. Ni har varit ett stort stöd under vår utbildning.

När vi är behöriga och fått mer kunskap kan vi vara stolta grundlärare med inriktning mot fritidshem som kan ge barnen en trygg tillvaro på fritids.

Innehåll

Förord	3
Innehåll.....	4
1. Inledning.....	6
2. Syfte	8
2.1 Frågeställningar	8
2.2 Begrepp	8
3. Litteraturgenomgång	9
3.1 Forskningsbakgrund	9
3.2 Skapande verksamhet	11
3.3 Utomhuspedagogik.....	13
4. Teoretiskt perspektiv	16
5. Metod	19
5.1 Metodval.....	19
5.2 Urval.....	19
5.3 Frågeformulär	20
5.4 Observation	20
5.4.1 Observationsschema.....	21
5.5 Etiska ställningstagande	21
6. Resultat.....	23
6.1 Skapande verksamhet utomhus	23
6.1.1 Skapande verksamhet som bedrivs vid observationerna.....	24
6.2 Utomhusmiljöns material i den skapande verksamheten	24
6.2.1 Utomhusmiljöns material som används vid observationerna.....	25
6.3 Pedagogernas sätt att inspirera barnen i sitt skapande utomhus.....	25

6.3.1 Hur barnen blir inspirerade till ett kreativt skapande utomhus	25
6.4 Utomhuspedagogisk verksamhet på fritidshemmet	26
7. Diskussion och Analys	27
7.1 Metoddiskussion.....	30
7.2 Fortsatt forskning	30
8. Sammanfattning	31
Referenser.....	32
Bilagor.....	34
Bilaga 1	34
Bilaga 2	35

1. Inledning

För att barn ska ges möjlighet att växa upp till kreativa, kompetenta och ansvarstagande individer och goda samhällsmedborgare ska skolan tillsammans med hemmet främja elevers allsidiga individuella utveckling (Skolverket 2011). Skolinspektionen (2010) granskade 77 fritidshem i Sverige där syftet var att få en förbättrad kvalitet på fritidshemmen. Skolinspektionens rapport visar att fritidshemmen måste erbjuda fler planerade aktiviteter och då inte bara inomhus utan även planerade verksamheter utomhus.

Skapande arbete och lek är väsentliga delar i det aktiva lärandet som främjar den individuella utvecklingen. I fritidshemmens mål står det att fritidshemmen ska utveckla varje individ till kreativa och nyfikna individer. Skolan har fler kunskapsmål att ta hänsyn till än vad fritidshemmen behöver, vilket ökar fritidshemmens möjligheter att utifrån skapande verksamhet få ett aktivt kreativt lärande som främjar utveckling hos varje individ. Fritidshemmens uppdrag är att stimulera barnen i sin kreativitet, nyfikenhet samt en vilja att pröva egna idéer och lösa problem (Allmänna råd 2014).

Inom skolan och fritidshemmet ska eleverna få uppleva olika uttryck för kunskaper. De ska få prova och utveckla olika uttrycksformer och uppleva känslor och stämningar. Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form ska vara inslag i verksamheten. Är det inomhus som skapande verksamhet bedrivs eller flyttas den utomhus, men med material som plockas med inifrån eller får den skapande verksamheten fler dimensioner genom att materialet kommer enbart från naturen? Då menas inte den fria tidens skapande utan de planerade aktiviteterna som barnen erbjuds under den tid de är på fritidshemmet. Planerar och genomför pedagogerna skapande verksamhet ur ett utomhuspedagogiskt perspektiv? Tar de tillvara på den utemiljö som finns runt barnen och gör den än mer spännande och vacker? Begreppen skapande verksamhet och utomhuspedagogik behöver lyftas fram och diskuteras mer aktivt i det dagliga arbetet i skola och fritidshem. I skolan kan barnen utforska ett ämne mer teoretiskt för att under fritidshemstid få skapa i samma ämne. Kan då skapandet få ske utomhus har naturen många fördelar att erbjuda den skapande verksamheten.

Fritidshemmets styrdokument har tidigare historiskt sett inneburit ett komplement till hemmet. I dag ligger fritidshemmets fokus till största delen på att komplettera skolan. I ett gott samarbete mellan skola och fritidshem kan det finnas en röd tråd under barnens hela samlade dag. I studien hoppas vi bidra till att den skapande verksamheten även bedrivs

utomhus och blir en aktiv utomhuspedagogik på fritidshemmen. Tidigare forskning har inte belyst skapande verksamhet i ett utomhuspedagogiskt perspektiv som en del i den dagliga pedagogiken på fritidshem, utan mer som en del av skolans värld. Studien har utgått från hur pedagogerna ser på skapande verksamhet och hur de använder sig av skapande verksamhet ur ett utomhuspedagogiskt perspektiv.

2. Syfte

Syftet är att studera hur pedagogerna använder sig av skapande verksamhet i ett utomhuspedagogiskt perspektiv i fritidshemmen.

2.1 Frågeställningar

Hur ser pedagoger på skapande verksamhet utomhus? Hur inspirerar pedagogerna barn till ett kreativt skapande utomhus? Hur använder pedagogerna utomhusmiljöns material i den skapande verksamheten utomhus?

2.2 Begrepp

Utomhuspedagogik syftar till lärandet i utevistelser där eleverna även får möjligheter att reflektera över lärandet och sina erfarenheter i utemiljön. Utomhuspedagogik är även ett tvärvetenskapligt forsknings- och utbildningsområde. Detta innebär att lärandet utomhus kan ske inom flera ämnesområden såsom kultur, naturkunskap och samhällsliv. Här bör platsen för lärandet lyftas fram och växelspelen mellan det teoretiska och de sinnliga upplevelserna bör beaktas (Szczepanski 2007).

Skapande verksamhet är att utföra något praktiskt ute eller inne. Ett sätt att lära genom att praktiskt utföra någon form av skapande aktivitet (Skolverket 2011). Aktiviteten kan innefatta musicerande, rytmik, dans, slöjd eller drama. Det kan vara skapande genom lek, men även i ett möte med olika material som främjar ett skapande. Material som ger ett skapande inomhus men även också material från naturen som främjar ett skapande utomhus (Phillips 2014).

Fritidshemverksamheten har i uppdrag och som syfte att vara ett komplement till skolan. Verksamheten ska ge eleverna en meningsfull fritid och stimulera deras utveckling. Fritidshemmet ska främja elevernas behov och ge en god omsorg. Verksamheten ska bygga på att utveckla en god social miljö för att eleverna ska utvecklas till självständiga och trygga individer (Skolverket 2014).

3. Litteraturgenomgång

Vi har läst tidigare forskning om barns skapande och hur pedagoger inspirerar barnen i sitt skapande. Miljön spelar en viktig roll i det kreativa skapandet men även pedagogernas kunskap har betydelse.

Tidigare forskning belyser att det utomhuspedagogiska perspektivet är viktigt genom att barnen får bättre hälsa och blir mer koncentrerade i utemiljön, men även att utemiljön kan bli ytterligare ett rum för det kreativa skapandet.

Flera författare skriver om vikten av att barn får skapa och att miljön inverkar på barns kreativitet och detta kan vara en inspirationskälla i barns skapande. I litteraturgenomgången har vi tittat på vad olika författare anser vara viktigt i barns skapande men även vad olika författare anser om miljöns betydelse.

3.1 Forskningsbakgrund

Marie Bendroth Karlsson (1996) skriver i sin avhandling där hon genom observationer tittat på pedagogernas sätt att tala om bilder och bildskapande. Vilka tekniker och material som erbjuds barnen och blir det till ett konstnärligt lärande eller bara roliga stunder. Pedagogen behöver inspirera barnen i deras skapande och visa på materialets möjligheter, vilket stämmer väl överens med att skapa i ett utomhuspedagogiskt perspektiv med naturens material. För att inspirera barnen är det viktigt för pedagogen att veta vilket mål barnet har med aktiviteten. Eleven får lösa ett problem, och genom experiment med material och tekniker genomföra uppgiften på sitt sätt. För att kunna inspirera barnen i den skapande processen behöver pedagogen kunskap och erfarenhet i ämnet. Hon menar på att det finns olika sätt att se på barnets kunskapsinhämtning och utifrån den synen agerar pedagoger på olika sätt. Hon talar om barnet som lärling där barnet är aktivt i interaktion med andra, det skapar en ömsesidighet där alla deltagande är lärande. Bendroth Karlsson skriver vidare, för att individen ska våga skapa och vilja vara i den kreativa processen måste miljön och den omgivande attityden vara tillåtande och lekfull. I slutordet skriver Bendroth Karlsson (1996) om vikten av pedagogens kunskap som gör att pedagogen har ett förhållningssätt och en kunskap i ämnet som gör att pedagogen kan inspirera barnen och samtidigt låta dem vara fria i processen. De vågar vara öppna för barnens idéer även om pedagogen inte har planerat det. Det finns inte bara ett sätt att göra saker på och inget som är rätt eller fel. Pedagogen har ett öppet sinnelag och kan inspirera barnen i sitt skapande. Är pedagogen osäker i ämnet blir styrningen alltför hård

vilket gör att det blir obegripligt för barnen och inte fångar deras intresse. Modet att skapa kräver kunskap och erfarenhet både för pedagoger och barn.

Szczepanski (2008) ställer i sin avhandling *Handlingsburen kunskap- om lärares uppfattning om landskapet som lärandemiljö* frågan, Vad är utomhuspedagogik för dig? Enligt undersökningen uppfattas utomhuspedagogiken *knuten till platsen*, där det kan bli ett verklighetsanknutet lärande, barnen blir mer aktiva och lärarna upplever att barnen blir mindre passiva och stökiga. *Sättet att lära*, här kommer många av lärarna in på det kroppsliga lärandet, barnen får minnen, de får jobba med sina sinnen på olika sätt. *Objekt för lärandet* är kroppen, skolämnen och naturen. *Det kroppsliga lärandet*. Här uppfattar lärarna att rörelse utomhus ger en större koncentration inomhus. De ämnen som anges som mest gynnsamma att ha i ett utomhuspedagogiskt perspektiv är naturorientering och matematik. Mindre framträdande är samhällsorientering, språk och de estetiska ämnena. Dessutom är det några av lärarna som ser fördelarna med utomhuspedagogik med ett ökat positivt socialt klimat. Genom utomhuspedagogiken får eleverna förstahandsinformation genom att själva få uppleva, undersöka, och bearbeta materialet ute. När undervisningen flyttar utomhus blir barnen mer delaktiga och engagerade i det egna lärandet. Hos några lärare finns en bristande förmåga att se närmiljön som en lärmiljö. Där kan inget ”riktigt lärande” ske, för det sker bara med hjälp av penna och papper inomhus. Detta beror mer på att pedagogerna saknar erfarenhet och kunskap om utomhuspedagogik. Lärarna anser att uterummet kan bli en plats för lärande i nästan alla ämnen såsom estetiska uttrycksformer, fysisk aktivitet, språk med mera. Szczepanski skriver vidare att barn som har tillgång till stora skolgårdar med naturmark är friskare, leker mer variationsrikt och utvecklar en större koncentrationsförmåga, än barn med mindre varierande miljöer.

Magdalena Sjöstrand Öhrfelt (2015) har i sin avhandling *Barn i natur och natur i barn* gjort en diskursanalys utifrån två texter som handlar om utomhusverksamhet på förskolor. En är skriven 1997 och den andra 2011, där syftet med studien är att diskutera och problematisera den idealiserande bild av utomhuspedagogik och uteförskola som hon anser finnas. Det hon vill undersöka är vilka konstruktioner av barn i förhållande till natur detta kan bidra till. Då hon själv arbetar i en utomhusförskola upplever hon att det som skrivs om utomhuspedagogik i olika texter inte stämmer med de krav som ställs på den verksamheten. Bilden av utomhuspedagogik framställs som idyllisk och självklar, allt blir enklare utomhus och barnen blir friskare, lugnare och mera kreativa. Hon kom fram till att det som skrevs om utomhuspedagogikens innehåll 1997 har vridits från ett utvecklingspsykologiskt perspektiv på

förskolebarnet med tyngdpunkt på lekens och kreativitetens betydelse, till att år 2011 skapa ett kompetent och skolförberett förskolebarn med fokus på lärande. Framställningen av relationen mellan barn och natur som självklar och naturlig och som lösning på många problem skapar en okomplicerad och förenklad bild av utomhuspedagogiken. Ett av de viktigaste argumenten i texterna är att barn förefaller kunna lämna sina sociala förutsättningar när de kommer ut i naturen för att istället upptäcka sig själva och tillvaron (Sjöstrand Öhrfelt 2015). Grundläggandet i båda texterna är en given uppfattning om att det är bra för barn att var ute. Detta används när uteförskolor framställs som ett modernt verktyg för att lösa en rad problem, t.ex. lokal- och platsbrist(Sjöstrand Öhrfelt 2015).

3.2 Skapande verksamhet

När vi skulle studera vad som tidigare skrivits i ämnet insåg vi att det skrivits mycket om skapande verksamhet men inte i utomhusmiljö. Det finns även forskning och böcker om utomhuspedagogik men då inte utifrån fritidshemmets pedagogik. Litteraturen utgår mest från skola och förskola. Här ser vi tydligt att det finns ett behov av litteratur och forskning i ämnet.

Phillips (2014) som arbetar som lärare skriver i sin bok *Skapande verksamhet* om skapandets betydelse och skapandet som pedagogik. I boken finns också metoder hur man kan göra och tips på aktiviteter. Författaren skriver tydligt och på ett pedagogiskt sätt men vi saknar uterummet som en tänkbar miljö. Phillips (2014) börjar med skapandets betydelse, alla vi människor ägnar oss åt skapande verksamhet och det är ett naturligt beteende hos människan. Vi skapar utifrån olika situationer och på så sätt har vi olika mål med skapandet. Ibland är skapandet en praktisk nödvändighet och då är slutresultatet det viktiga. Men när vi skapar av ren lust är processen det viktiga och inte slutresultatet. Det här kan man tydligt se hos barn som skapar, om det är något de ska efterskapa eller om fantasin får vara med i processen i deras skapande.

Phillips (2014) menar att skapande verksamhet är viktig i förskola, skola och fritidshem och att i pedagogiken ska skapandet vara det centrala då barn utvecklas genom att skapa. Författaren anser att utifrån vilken syn pedagogen har på skapandet blir verksamhetens skapande antingen *produktion*, *reproduktion* eller *kreativt skapande*. Med produktion menas att det är viktigast att barnen producerar något. Reproduktion betyder att barnen efterskapar något som redan finns. I det kreativa skapandet är själva processen viktig och inte slutresultatet. Här ser vi ett samband med vad Bendroth Karlsson (1996) skriver om

pedagogens kunskap. Vi menar att beroende på hur pedagogerna ser på skapandet och med vilket intresse som pedagogen inspirerar barnen blir skapandet en kreativ process eller bara ett görande där resultatet är viktigast. Weissenrieder (2008) speciallärare och utbildad i bl.a. uttryckande konst skriver om skapandets och lekens betydelse och förutsättning för allt skapande. Hon menar att kreativa uttrycksformer kan bidra till barns lärande. Hon anser att skapandet har flera funktioner, däribland att stimulera lusten till lärandet, att återuppväcka nyfikenheten, mod att våga utvecklas och bidra till utvecklingen av inre dialog. Phillips (2014) skriver också att lek och skapande går hand i hand och där miljön har stor betydelse. Här kommer författaren mycket kort in på att utemiljön kan vara en inspirationskälla för barn. Phillips (2014) nämner i boken om Dewey och ”*learning by doing*” vilket talar för att kunskap blir mer utvecklande när man får göra, se och känna men även lukta på olika saker och att barnen genom praktiskt görande befäster mer kunskap.

Vygotskij (1995) skriver i sin bok *Fantasi och kreativitet i barndomen* om att

kreativitet kallar vi en sådan mänsklig aktivitet som skapar någonting nytt, oavsett om det är ett ting i den yttre världen eller en konstruktion av intellektet eller känslan, en konstruktion som bara existerar och ger sig tillkänna i människans inre (Vygotskij 1995 s.11).

Vygotskij anser att fantasin är grunden till varje kreativ handling inom kulturens alla områden och möjliggör därför det konstnärliga, vetenskapliga och tekniska skapandet. Skapande förekommer överallt där en människa fantiserar, kombinerar, förändrar och skapar nytt. Barns lek är inte bara ett återskapande av det barnen sett, utan en kreativ bearbetning av deras intryck. Fantasi skapas inte ur ingenting, utan av tidigare erfarenheter. Ju rikare en människas erfarenheter är desto rikare blir fantasin. Det är nödvändigt att vidga barnens erfarenheter om vi vill skapa en stadig grund för barnens skapande verksamhet. Fantasin har en mycket viktig funktion i en människas beteende och utveckling, det vidgar hennes erfarenheter. Eftersom hen kan föreställa sig det som hen inte har sett, är hen inte begränsad av sina egna erfarenheter, utan kan gå långt utanför sin egen sfär för att med fantasins hjälp tillägna sig en annan historisk och social erfarenhet (Vygotskij 1995).

Weissenreider (2008) beskriver Vygotskijs tankar, att det är samspelet mellan vuxna och barn som har betydelse för barnens utveckling. Genom att härma andra lär de sig. Pedagogen får en aktiv roll att medvetet påverka barnen genom att tillsammans med andra barn skapa bilder och tala om dem. Det finns olika myter om barns skapande, där det bland annat anses att barn bara behöver material och uppmuntran i sitt skapande och att barns bilder inte ska analyseras för det dödar konsten. Om man ser på barns skapande utifrån myterna blir pedagogen bara en

okritisk beundrare eller en materialfixare (Weissenreider2008). Det stämmer ju inte med Vygotskijs tankar om att det är i samspelet med andra som barnen lär sig. Det som är viktigt är att man tänker efter vad man gör och varför, i vilket syfte och målet med övning/uppgiften.

Skolan har ofta förhållit sig passiv när det gäller barns skapande, som ett trevligt avbrott eller utfyllnad till de mer teoretiska ämnena. Skolan kanske på detta vis utestänger stora delar av barnen som inte får komma i kontakt med kultur. Hon skriver också om att många skolor vill använda sig av estetiken för att skapa mening, kvalificera lärandet och utveckla skolan, som tar in barnens egen kultur, olika medieformer, populärkulturen och konsten i alla skolans ämnen och kunskapsområden (Weissenreider 2008).

3.3 Utomhuspedagogik

Författarna till boken *Lära genom upplevelser – Ute* -, skriver att det inte är självklart att undervisningen ska ske enbart innanför skolans väggar (Eriksson, Furå & Pettersson 2007). Här tycker vi att författarna pekar på något som många gånger i dag inte är en självklarhet för alla. Många tror att när barnen är ute på skolgården är det bara fria aktiviteter som ska bedrivas. I boken menar författarna att utomhus integreras kursplanen i alla ämnesområden och på så sätt kan fler ämnen vävas in i ett skapande utomhus. Där utomhusvistelsen kan stimulera både ”anden, handen, praktik och teori” (Eriksson et al.2007 s. 14). Utemiljön blir en lärmiljö i utomhuspedagogiken där pedagogen kan använda uterummet som ett komplement till klassrummet. Där pedagogen är trygg i pedagogiken och därmed har en trygghet i att använda uterummet som ett klassrum. Även Szczepanski (2007) som bl.a är doktorand i didaktik med utomhuspedagogisk inriktning, skriver att det finns en utmaning i att skapa nya kreativa lärmiljöer, där alla elevers olika kompetenser och kunskaper kan komma till uttryck. Han menar att grunden i utomhuspedagogiken är upplevelse- och platsrelaterade erfarenheter och hur viktig den är för barns utveckling och lärande. Uterummet är ett mäktigt klassrum med många lärmiljöer anser han. Brugge & Szczepanski (1999) ser ur ett didaktiskt perspektiv på utomhuspedagogiken. De menar att *var, vad, hur* och *varför* är viktiga ord i pedagogiken i ett utomhusperspektiv. *Var-* det är den fysiska miljön som inspirerar till kunskap. *Vad-* kan pedagoger bedriva lärandet ute istället för inne och vad kan öka motivationen och förståelsen av olika begrepp. *Hur-* kan skapandet i uterummet bli en helhet som fogar samman kunskapen hos den enskilda individen. *Varför-* ökar barns motivation i uterummet och hur kan vi se att det främjar den enskilda individen. Genom att

omsätta kunskap i handling ökar barnens samarbetsförmåga och barnen får utveckla sina sinnen.

Eriksson (et al 2007) ser stora fördelar med att bedriva verksamhet utomhus då barnen får träna mer på det sociala samspelet men även att barnen utvecklas och lättare kan nå upp till sina personliga mål. Phillips (2014) och Eriksson (et al 2007) delar synen på att barn får ett mer varaktigt lärande genom upplevelser och genom att använda sinnen. Som pedagog måste en del av planeringen inför aktiviteten vara att välja en lämplig plats. Här kan man tydligt se att båda författarna menar att skapandet är viktigt för lärandet. Skillnaden mellan vad författarna anser, ligger i var den skapande verksamheten bör bedrivas och vilka fördelar inomhus- kontra utomhusmiljön har.

att bara vara ute på gården behöver inte vara ett dåligt alternativ, man skapar ett pedagogiskt uterum genom att ordna plats för exempelvis odling, lek, rörelse och kreativitet.(Eriksson et al 2007 s.29)

Pihlgren (2013) som är forskare i pedagogik skriver i sin bok *Fritidshemmets didaktik* att didaktik i fritidshemmet är läran om undervisningens och inläringens teori och praktik. Författaren menar att innehåll och organisation samt miljö påverkar hur lärandet blir. Många pedagoger känner sig låsta av hur inomhusmiljön är. Pihlgren (2013) tar upp intressanta frågeställningar som vad och varför man ska lära sig på fritidshemmet? Frågeställningarna knyter an till vårt styrdokument Lgr 11 (Skolverket 2011) som fritidshemmen är styrda av och utgår från en värdegrund och en social utveckling på fritidshemmet.

Även Jensen (2013) diskuterar miljön som ett viktigt redskap i lärandet och tar det ett steg längre. Han menar att miljön är ett avgörande redskap för de centrala delarna på fritidshemmet. Lundegård, Wickman & Wohlin (2004) skriver i sin bok *Utomhusdidaktik* att lärande utomhus borde vara ett viktigt komplement till den traditionella pedagogiken där det endast sker inomhus. En tanke som även Eriksson (et al 2007) diskuterar i sin bok. I litteraturgenomgången kan vi se att tidigare forskning berör ämnet skapande verksamhet, utomhuspedagogik, inomhuspedagogik och vikten av att barn får skapande verksamhet i förskola, skola och till viss del som en aktivitet inomhus på fritidshemmen. Forskarna i ämnet är överens om att barn behöver skapande verksamhet och att barn ska vara i goda kreativa miljöer. Det kan inspirera dem till ett aktivt skapande som främjar den individuella utvecklingen. Lundegård (et al 2004) menar att barns kreativitet utgör en central kvalitet i all kunskap och genom den får barnen en färdighetsträning och utveckling.

Brugge & Szczepanski (1999) menar att i naturen kan vi hämta kunskap, känsla och inspiration. Naturen är full av upplevelser i form av färger, former och dofter. Genom reflekterad erfarenhet blir liv ute i naturen ett viktigt fundament för vår framtid. De skriver vidare att utomhuspedagogiken är en viktig bas för kroppens behov av rörelse och sinnlig erfarenhet. Szczepanski (2007) påpekar att under större delen av människans existens har vi varit hänvisade att lära av erfarenhet och muntlig tradition, där det funnits en känsla och tradition av vår landskapsrelation. Dagens generation är på väg att mista denna relation. Här menar författaren att uppväxande generationer även mister en fysisk relation med utemiljön. I utomhuspedagogiken ingår det automatiskt fysisk rörelse. Detta gynnar vår hälsa och med så höga ohälsotal bland unga i dag, är utomhuspedagogiken en hållbar utveckling för att vända den negativa trenden med mindre aktiva barn. Pedagogiken utomhus förenar fysisk aktivitet, känsla, handling och reflektion. Genom att använda skogen, parken eller skolgården som ett klassrum på ett systematiskt sätt, blir utemiljön både ett instrument, en plats för lärande och en del av lärprocessen (Szczepanski 2007).

I *Uteboken* menar Mårtensson (1993) att barn upplever rummet mer intensivt än vad vuxna gör och därför blir deras upplevelse av uterummet större än hos vuxna. De starkaste minnena människan har ifrån barndomen är känsla av färg, form och ljus. Med hjälp av fantasin kan barn få en inre bild som de kan utveckla och på så sätt skapa sig en egen bild av sin tillvaro där och då. ”för barnet är de estetiska upplevelserna också början till en struktur på tillvaron” (Mårtensson 1993 s.16). Barn behöver inspiration i sitt skapande precis som vuxna. Att skapa inomhus eller utomhus, kan skilja sig väldigt markant åt, men för den delen behöver det ena inte vara sämre än det andra. Eva Norén-Björn (1993) anser att den pedagogiska planeringen i såväl förskola, skola och fritidshemmet bör omfatta utomhuspedagogisk verksamhet. ”Pedagogiken får inte stanna på tröskeln” (Norén-Björn 1993 s.67). I utomhuspedagogiken kan eleverna väva in flera delar än de har möjlighet inomhus. Detta tar Mårtensson (1993) upp som ett bra alternativ för att planera en pedagogisk verksamhet utomhus redan från de tidiga åldrarna. Författaren beskriver hur det lilla barnet och även skolbarnen upplever platser utomhus, och vad barnen kan utveckla och lära av olika miljöer i naturen.

Här finns ett område att utveckla inom fritidshemmen, i synnerhet som den skapande verksamheten är ett område i skolan som får mindre tid.

Under vår litteraturgenomgång har vi uppmärksammat hur lite fritidshemmen är representerade i litteraturen, trots att det är en så viktig del i barnens hela samlade dag i våra verksamheter.

4. Teoretiskt perspektiv

John Dewey, en av 1900-talets främsta filosofer och pedagoger. Han ville skapa en pedagogik med utgångspunkt i den enskilda individen och på vetenskaplig kunskap. När Dewey levde var skolan disciplinär och innehållet blev moraliserande. Nu tar vi avstånd till den typen av skola och Deweys tankar kommer vid flera tillfällen att passa in i dagens pedagogik. Dewey riktar vid flera tillfällen i olika skrifter skarp kritik mot den traditionella skolan. Han menar att människan har ett egenvärde och en förmåga att själv forma sitt öde. Här ska skolan vara en länk till människans utveckling. Den enskilda elevens behov och intressen är i en sådan skola som Dewey förespråkar en självklar utgångspunkt. Deweys reformpedagogiska tänkande tar form i en tid när industrialismen fått sitt genombrott. Dewey och hans samtida menar att fattigdom och okunskap kommer att utrotas. Dewey hävdar att skolan är isolerad från det vanliga livet, skolan måste förnyas och formas till en del av elevernas naturliga livsrum (Sundgren 2011). Dewey menar att det sociala samspelet saknas och att det måste bli en mer gemensam och produktiv aktivitet. Här kommer den skapande verksamheten in där eleverna får träna i att vara en del i en social grupp och kunna skapa något eller att själva vara produktiva i sitt skapande. Dewey menar att det kreativa skapande är nödvändigt för att eleverna skulle få ett bildligt symbolsystem. Hans pedagogik betecknas ofta som ”*learning by doing*” Han vill med detta uttalande påvisa hur viktigt det är att få vara kreativ. Detta bidrar i hög grad till att hålla barnets uppmärksamhet och intresse vid liv och om man låter eleverna arbeta praktiskt så ofta som man har en möjlighet till det (Sundgren 2011). Dewey understödjer två tendenser i modern pedagogik, den ena är ett ökat utrymme för praktiska-estetiska ämnen, den andra är ökad barncentrering i det pedagogiska arbetet. Dessa två tendenser är mycket centrala i fritidspedagogiken (Hartman 2013). Dewey tänkte i nya banor om pedagogiken och didaktiken, hans tankar och idéer väcker än i dag diskussioner. Han såg barnen som goda förutsättningar för en gynnsam samhällsutveckling. Dewey menade att utbildning och lärande ska vara flexibelt och situationsberoende vilket en kreativ verksamhet skapar. Fritidspedagoger är ofta flexibla och utgår från situationen här och nu, vilket fritidshemmets pedagogik bygger på och som förespråkats av en annan filosof, Vygotskij.

Vygotskij ansåg att dåtidens syn på den vetenskapliga traditionen var alltför begränsad. Frågor om hur undervisning, och vad lärande, bildning och utveckling är kan inte förstås inom en snäv ram. Man måste därför ta hänsyn till människans skapande förmåga, hennes språk, medvetande, kommunikation och kultur. Han intresserade sig för hur människan

genom arbete och kollektiv verksamhet omskapar världen och hur hon genom detta formas som psykologisk varelse. Det är i samspel med andra som vi formas till tänkande, kännande och kommunicerande varelser. Hur vi lär oss att kommunicera, minnas, lösa problem, förstå oss själva och andra. Detta kallar han de högre psykologiska funktionerna. Genom språket bygger individen upp sociala erfarenheter, vilket sker vid en interaktion med andra individer som *medieras* med språket. När individen sedan använder dessa kunskaper med andra, exponeras nya grupper av dessa redskap och blir då delaktiga i dem. Ur ett sociokulturellt perspektiv ses lärares och vuxnas handlingar som mycket betydelsefulla för barns utveckling. Det är genom interaktion med andra som barnet exponeras för och tar till sig de sätt att tänka och agera som fungerar i samhället. Han talar även om den närmaste utvecklingszonen, dvs. att när man behärskar vissa kunskaper då är man också nära att behärska vissa andra kunskaper och färdigheter. Med detta menar han avståndet mellan det som man klarar av på egen hand och det som man klarar av med stöd av andra. Samspelet mellan läraren och eleven är det som avgör vad eleven kan ta till sig (Säljö 2011). På fritidshemmet lägger pedagogerna ner mycket tid på samspelet med barnen och det är utifrån barnens intresse som olika aktiviteter skapas.

Det som förenar Dewey och Vygotskij är deras tankar om att människor skapar och konstruerar kunskap i interaktion med andra och omvärlden, *konstruktivism*. Det konstruktivistiska perspektivet betonar att individer genom aktivitet i grupp och tillsammans med andra i interaktion med omvärlden själv skapar sin kunskap. Kunskap är inte något man hämtar in utan det är något man blir delaktig i, den uppstår i sociala gemenskaper. Här konstrueras kunskap av individen själv vilken är aktiv i sin skapande process. Författarna menar att undervisningen ska stödja och underlätta barnens lärande. Här har pedagogen en uppgift att utforma miljö och situationer där kunskap kan konstrueras.

Pragmatismen utgår från att kunskap är något som går att använda och har relevans för människors liv och vardag. Kunskaper utvecklas genom aktivitet och i interaktion med omvärlden och andra människor, därav uttrycket "*learning by doing*"- göra för att lära. Man söker olika lösningar på ett problem, ställer hypoteser, provar dem och utvecklar nya kunskaper. Dewey menar att skolan ska aktivera barnen, väcka och hålla liv i deras nyfikenhet och fördjupa deras förståelse för den miljö de befinner sig i. Han menar också att aktiviteterna som man ägnar sig åt i skolan ska ha ett egenvärde som barnen kan förstå och som bidrar till att de får erfarenheter och växer som individer (Säljö 2015).

Det sociokulturella utgår från att samspela med andra i kreativa miljöer där en god kommunikation kan ske. I konstruktivismen finns delar från pragmatismen såsom skapandet av kunskap för att lära. Här finns även delar från det sociokulturella perspektivet så som samspelet och miljöns betydelse för skapandet. Barnet utforskar omvärlden och ökar sin förmåga att samspela med andra. Samspelet är av stor betydelse då barnen får hjälp att nå nästa utvecklingszon genom att mer kunniga barn eller vuxna hjälper barnen att utveckla nya insikter och kunskaper (Säljö 2015).

5. Metod

I denna studie undersökte vi hur pedagogerna använde sig av skapande verksamhet i ett utomhuspedagogiskt perspektiv. Vi skickade ut frågeformulär till 75 fritidspedagoger på 13 olika kommunala skolor och har gjort fem observationer i verksamhet på fritidshem. Det var 16 pedagoger som svarade. Vad det berodde på att så få svarade vet vi inte, men det fanns säkert flera olika orsaker till detta. De kanske inte hade någon skapande verksamhet ute, de ville inte att vi skulle komma och observera dem, de hade inte tid att svara eller så ville de helt enkelt inte svara på frågeformuläret.

5.1 Metodval

I vår studie valde vi att använda två olika metoder för att samla in vårt material till studien för att få så heltäckande svar som möjligt. I studien valde vi att söka vår empiri kvalitativt genom observation och genom ett frågeformulär med öppen struktur. I vår studie var vi medvetna om att resultaten inte var den totala sanningen, då urvalet av fritidshemmen inte är rikstäckande utan bara en liten del av alla fritidshem. Att vi valde att skicka ut frågeformulär berodde på att vi ville veta hur pedagogen såg på en skapande verksamhet utifrån ett utomhuspedagogiskt perspektiv. När frågeformulären var besvarade gick vi igenom svaren och valde ut fem stycken som vi gjorde en observation hos. Under observationen kunde vi se om pedagogerna använde sig av utomhusmiljön i den skapande verksamheten och hur.

5.2 Urval

Skolorna vi valde låg på landsbygden och i tätort. Skolorna som låg på landsbygden var små och ingick alla i samma rektorsområde och låg nära oss rent geografiskt vilket underlättade vår studie. Skolorna i tätorten var stora skolor, då vi ville ha med både stora och små skolor i vår studie. De fritidshem och pedagoger som var med i vår studie ingick alla i kommunal verksamhet.

När vi fått tillbaka frågeformulären valde vi slumpmässigt ut fem pedagoger som vi kontaktade och frågade om vi fick komma och observera en aktivitet där skapande verksamhet bedrevs i ett utomhuspedagogiskt perspektiv.

5.3 Frågeformulär

Utifrån vårt syfte skapade vi ett frågeformulär av öppen struktur med standardiserade frågor. Formuläret var utformat med hög grad av standardisering och med låg grad av struktur eftersom alla fick samma frågor där pedagogerna kunde tolka fritt då inga färdiga svarsalternativ fanns.

Vi började med att kontakta berörda rektorer och frågade om vi fick lämna frågeformulär till fritidspedagogerna. Vidare skickade vi ut ett informationsbrev till alla pedagoger där vi beskrev genomförandet och frågade om de kunde tänka sig att delta samt att det var frivilligt och kunde avslutas när så önskades. Dessa kontakter togs redan i augusti och frågeformulären lämnades ut så fort pedagogerna hade gett sitt samtycke till att ingå i undersökningsgruppen.

5.4 Observation

Utifrån svaren från vårt frågeformulär som pedagogerna hade besvarat, valde vi slumpmässigt ut fem pedagoger som vi besökte och gjorde en observation i deras verksamhet, när de hade skapande verksamhet utomhus med barnen.

Observation är ett tydligt sätt för forskaren att samla in data till sin forskning. Observation visar vad människan gör och inte enbart vad den säger eller tänker att den gör (Denscombe 2014). Vi vill se om pedagogerna gör som de säger och vilket material de använder sig av. Observation är användbar när forskare vill samla in data inom olika områden där olika beteende i naturliga situationer sker (Patel & Davidsson 2011). Vi har valt att göra en passiv observation för att kunna se verksamheten och föra anteckningar i vårt observationsschema. När man gör en deltagande observation är det svårt att både observera och anteckna. Observationsmetoden gör att det går att studera aktiviteter och verksamheter i sitt naturliga sammanhang. Här kan pedagoger och barn vara i sin rätta miljö och inte påverkas av att en okänd person ska delta i verksamheten (Patel & Davidsson 2011). Metoden blir en slags ram och verkar som ett instrument för att få en meningsfull bild av verkligheten (Backman 2008). Utifrån vårt syfte med våra frågeställningar använder vi oss av observationsschema som gör att observationen blir strukturerad. Att genomföra strukturerad observation förutsätter att vi har klara och givna situationer/aktiviteter som ska ingå i observationen (Patel & Davidsson 2011).

Då vårt fokus ligger på om det förekommer skapande verksamhet utomhus är det viktigt att vi går ut på fältet och ser hur pedagogerna gör. Då vi observerar får vi inte väga in våra egna erfarenheter eller tankar utan vara objektiva och bara observera vad vi ser.

Observationsprocessen är inte enkel, då det är känsligt för som forskare kan man lätt influera egna idéer och tankar (Denscombe2014). Att vara ute på fältet och besöka olika pedagogers verksamheter och se om de har skapande verksamhet utomhus eller inte, är en bra metod för studien då vi är i pedagogernas vanliga miljö. I naturliga miljöer där aktiviteter äger rum oavsett om det sker en observation eller inte, är ett bra observationstillfälle för forskare (Denscombe 2014). I vår studie vill vi se om pedagogerna använder utemiljön som ett rum för skapande verksamhet och på så sätt använder naturens material som redskap för skapande verksamhet. Här är åter observation den bästa metoden för syftet med vår studie. Med systematisk observation som har sina rötter i socialpsykologin där studier av olika interaktioner i miljöer där klassrummet kan vara ett rum i naturen, får forskare en bra metod för insamling av data (Denscombe 2014).

När vi genomfört våra observationer analyserade vi vår data och såg utifrån våra frågeställningar vad observationen talade om för oss och hur de olika pedagogerna använder sig av skapande verksamhet utomhus.

Utifrån observationerna och frågeformulären gjorde vi en sammanställning genom att se vad pedagogerna svarat och hur de gjorde. Vi tittade på om svaren stämde överens med hur pedagogerna faktiskt gjorde.

5.4.1 Observationsschema

Utifrån vårt syfte skapade vi ett observationsschema där vi observerade utifrån våra frågeställningar.

Observationsschemat bör ha de viktigaste och relevanta punkterna för att det ska vara möjligt att observera under den tid observationen pågår (Denscombe 2014).

Genom skapandet av vårt schema kunde vi observera beteende och skeende i naturliga situationer. Observationen var en systematisk observation då vi enbart studerade utifrån observationsschemat. Genom detta kunde vi som observatörer bortse från våra egna värderingar i ämnet.

5.5 Etiska ställningstagande

Det var flera etiska ställningstagande som vi tog hänsyn till i vår studie. Då vi gjorde ett frågeformulär och en observation var det vår uppgift att informera rektorer och få klartecken att göra en studie i verksamheten. Vi informerade rektorer och pedagoger om syftet med vår studie och hur studien skulle genomföras. Vi informerade även att det var frivilligt att delta

och att det gick att avbryta när man så önskade (Vetenskapsrådet 2002). Inför genomförandet av vår studie fick vi muntligt samtycke från alla som deltog i studien. Vårdnadshavare till barnen som var i verksamheten informerades genom brev från fritids att vi skulle komma och göra en observation på en aktivitet. Vi ansåg inte att vi behövde en skriftlig bekräftelse på om barnet fick vara med då vi skulle observera pedagogen och aktiviteten, men att det gick att avstå om man inte ville vara med. Ingen förälder hörde av sig. I samband med att föräldrarna informerades fick även barnen reda på att vi skulle komma och vad vi skulle göra. Barnen hade en möjlighet att avstå från att delta i aktiviteten vid observationen, men det var det ingen som gjorde. Alla som deltog hade rätt att delta utifrån sina egna villkor och hur länge de själva önskade att delta. Att vi inte studerade där vi själva arbetar beror på att ingen av våra kollegor skulle känna sig beroende av vilket resultat vi fick med studien och på så sätt känna press som nära kollega. Alla frågeformulär som vi samlade in behandlades så att ingen kunde identifieras eller att uppgifterna användes i annat syfte än till vår studie. När formulären och observationerna var klara och vår rapport var sammanställd fick de som deltagit möjlighet att läsa och kommentera innan studien publicerades och redovisades (Vetenskapsrådet 2002). Under observationerna skulle pedagogerna och eleverna kunna känna trygghet i att vi gjorde en observation enbart i studiesyfte. Här var det konfidentiella viktigt och något som skulle visas stor hänsyn till (Patel & Davidsson 2011).

6. Resultat

Vi ville få svar på, hur ser pedagoger på skapande verksamhet utomhus? Hur inspirerar pedagogerna barn till ett kreativt skapande utomhus? Hur använder pedagogerna utomhusmiljöns material i den skapande verksamheten?

Det som vi först kunde utläsa utifrån vår empiriska studie var att de pedagoger som svarat ansåg att de hade skapande verksamhet utomhus. En del menade att kojbygge, hinderbana, byggandet i sandlådan, medan andra menade att måla med vattenfärg utomhus var skapande verksamhet i ett utomhuspedagogiskt perspektiv. Utifrån insamlad data kunde vi även utläsa att det material pedagogerna använde i den skapande verksamheten varierade. Allt ifrån att vara rent utomhuspedagogiskt med bara material från miljön ute, till att vara blandat med material från utomhusmiljön och inomhusmiljön. Det kunde vara material som plockas med ut för att sitta ute och skapa, där pedagogen bara skapade något utomhus med barnen. Pedagogerna hade likartad syn på hur de skulle inspirera barnen i den skapande verksamheten. De flesta ansåg att det var att vuxna var delaktiga och hade ett tillåtande förhållningssätt som var inspirerande.

Vi har gjort observationer vid fem olika tillfällen och hos fem pedagoger. Under observationstillfället tittade vi på vilken skapande verksamhet som bedrevs utomhus just då. Vi tittade på om barnen blev inspirerade av utomhusmiljön och hur vi kunde se att de blev det. Under observationerna observerade vi även hur pedagogerna använde sig av utomhusmiljöns material i den skapande verksamheten. Under följande rubriker redogör vi för vad vi sett i observationerna och läst i frågeformulären.

Vi har i resultatet namngett pedagogerna med bokstäver från A-O

6.1 Skapande verksamhet utomhus

För att beskriva vad skapande verksamhet utomhus är, använder pedagogerna ord som fantasi, kreativitet, skaparglädje, att låta barnen skapa utifrån sina egna förutsättningar och att barn skapar hela tiden. Pedagogerna skriver också att skapande är att göra teater och experiment. En pedagog har med att barnen samspelar och pratar med varandra. Flera av pedagogerna anser dessutom att det är den skapande processen som är det viktiga och inte själva produkten. En del pedagoger beskriver aktiviteten/materialet de använder t.ex. bygga i sandlådan.

Skapande verksamhet tycker jag är när barnen får använda sin kreativitet och skaparglädje i alla möjliga material och situationer (pedagog D).

Det är att kunna använda material från naturen om/när man är ute (pedagog F).

6.1.1 Skapande verksamhet som bedrivs vid observationerna

Alla har någon form av skapande verksamhet, där pedagogerna bedriver ett skapande tillsammans med barnen. Det skiljer sig mellan pedagogerna på vilket sätt de använder utemiljön och vilket material barnen får använda vid observationstillfället. Pedagog J målar med barnen på asfalt där de använder sig av gatukritor. Pedagogen deltar inte utan tillhandahåller material. Pedagog F har en aktivitet där barnen målar på stenar. Med enbart stenarna som material från utomhusmiljön, här har flaskfärg och glitter pockats med ut. Pedagogen F deltar i processen men samtalar med barnen som att resultatet är viktigare än processen. Pedagogen deltar på så sätt att pedagogen målar själv på en sten. Pedagog H gör en teater tillsammans med barnen som handlar om Allemansrätten. Här är det naturen som är scenen och materialet. Pedagog K ska tillsammans med barngruppen bränna lerskålar som barnen gjort av lera som de hittade i botten av sandlådan. Pedagog G har en aktivitet där barnen samlar löv för att forma ord eller figurer i ett staket.

6.2 Utomhusmiljöns material i den skapande verksamheten

Vi kan se att pedagogerna har en stor variation på hur de använder miljön och dess material i den skapande verksamheten. Insamlad data visar att flera av pedagogerna enbart använder miljön i skapandet, endast en använder både miljön och miljöns material. En pedagog har i sitt svar beskrivit material enbart från utemiljön, såsom kojbygge, naturvävar, bygga med sand. En del av pedagogerna beskriver sin skapande verksamhet enbart med material från inomhusmiljön såsom papper, färg, pennor och kritor. Flera pedagoger säger i sina svar att de blandar inomhusmiljöns material med utomhusmiljöns, t.ex. måla med färg på sten, gatukritor och frottage.

Besök i skogen, måla med vattenfärger, lek och musik (pedagog B).

Kojbygge, vattentema, forma i sand eller snö, rita/skriva med pinne i sand/grus och utomhusteater (pedagog C).

6.2.1 Utomhusmiljöns material som används vid observationerna

I två av observationerna använder pedagogerna enbart utomhusmiljöns material i den skapande verksamheten (pedagogerna K o G). Här är leran respektive löv, materialet som pedagogen skapar en aktivitet runt. I en av dessa två observationer var det barnen som inspirerade pedagogen till att utforma en skapande aktivitet. I en av observationerna använder pedagogen utomhusmiljöns material enbart till att måla på (pedagog F). Här kunde materialet lika gärna vara något annat. I två av observationerna använder sig pedagogerna inte av utomhusmiljöns material alls (pedagogerna J o H).

6.3 Pedagogernas sätt att inspirera barnen i sitt skapande utomhus

På frågan om hur pedagogerna kan inspirera barnen i skapande verksamhet utomhus svarade pedagogerna att det är viktigt att ge idéer, visa förslag, nya material och vad miljön har att erbjuda i skogen eller närmiljön runt barnen. Att vara en delaktig pedagog tycker flera av pedagogerna är ett bra sätt att inspirera barnen. Pedagogerna tycker att, lyssna på barnen, visa sitt intresse och ha ett tillåtande förhållningssätt med olika material och metoder är ett bra sätt att inspirera.

Genom att själv aktivt delta i aktiviteten med positiv attityd samt lyhörd för hur barnen resonerar sig fram till olika lösningar. Vara tillåtande att pröva olika metoder (pedagog N).

Jag önskar att vi pedagoger kunde vara med i processen. Som det nu är känns det mest som man får serva med material och en startidé (pedagog L).

6.3.1 Hur barnen blir inspirerade till ett kreativt skapande utomhus

I två av observationerna inspirerades barnen enbart utav materialet, där är inte utomhusmiljön eller utomhusmaterialet inspirationskällan. Pedagogerna tillhandahöll material som barnen tyckte var roliga att jobba med, som gatukrutor, barnen blev enbart inspirerade av materialet och att det är kul att måla på asfalt. (pedagog J) och att måla på stenar med färg och glitter där pedagogen uttrycker i sin diskussion med barnen att det är viktigt att det blir något fint. Pedagogen deltar själv genom att måla på en sten vilket blir viktigt för pedagogen då hen har svårt att släppa målandet för att hjälpa barnen. (pedagog F). I en av de fem observationerna är det aktiviteten som sådan som blir barnens inspirationskälla och det är när barnen och pedagogen ska bränna lersaker över en eld. Barnen har skapat lerskålar av lera som de har hittat i botten på sandlådan. Barnen är väldigt uppspelade och deltar aktivt i aktiviteten, här är det elden som fångar upp barnen och att få bränna över eld. (pedagog K). I aktiviteten där barnen gjorde teater blev de inte inspirerade alls utan gjorde bara det som krävdes (pedagog

H). I en av fem observationer var det utomhusmiljöns material och plats som blev barnens inspiration där löven blev redskapet att skapa, utifrån färg, form och plats att skapa på. Pedagogerna och barnen har en diskussion om hur de ska samla löven och vilket staket de ska forma löven i. Pedagogerna är aktiva och kommer med idéer men utvecklar också tillsammans med barnen deras idéer. Barnen fortsatte att använda löven till att skapa med långt efter att aktiviteten i sig var slut (pedagog G).

6.4 Utomhuspedagogisk verksamhet på fritidshemmet

På frågan om exempel på skapande verksamhet utomhus har pedagogerna svårt att enbart beskriva utomhuspedagogisk verksamhet. Här beskriver pedagogerna verksamheter som att bygga kojor med olika material från naturen och att göra hinderbanor, naturvävar m.m. Pedagogerna beskriver även verksamhet som bedrivs utomhus men med inomhusmaterial såsom att måla på olika material, väva i staket med garn osv.

Bygga i sandlådan. Göra konstverk av material som man samlar ihop på stranden, i skogen eller varför inte skräp som man hittar på gatan. (Pedagog K).

Ibland tar eleverna själva ut papper, pennor och diverse pysselsaker och sätter sig utomhus (Pedagog A).

7. Diskussion och Analys

Utifrån vårt syfte att studera hur pedagoger använder sig av skapande verksamhet ur ett utomhuspedagogiskt perspektiv, menar vi att fritidshemmet med pedagoger som inspirerar till ett kreativt skapande, där miljön kan vara av betydelse, har stora möjligheter att bedriva skapande verksamhet utomhus. Detta tyckte vi oss se när vi genomförde observationerna genom hur pedagogerna agerade. Genom att lyssna på barnens tankar och idéer kunde pedagogerna inspirera barnen att komma vidare i sitt skapande. Vår tolkning av resultaten är att det inte så ofta förekommer rent utomhuspedagogiska skapande verksamheter på fritidshemmen idag. Det hänger mycket på hur pedagogen kan visa sitt intresse inför barnens skapande. Utifrån våra observationer tyckte vi oss se att den pedagog som visade ett deltagande och var med i barnens idéer lättare kunde få barnen att bli inspirerade. Dewey förespråkar i pragmatismen att lärande ska ske under laborativa former och att dialoger ska föra barnen framåt genom att lösa problem på ett kreativt sätt för att det är då man lär sig. Här behöver pedagoger använda sig av både Dewey och Vygotskij's tankar, där problemlösning, kommunikation, kreativt tänkande kan bli ett skapande av naturens eget material.

Vi tror att Phillips (2014) menar att miljön är av betydelse för skapandet men inte synliggjort uterummet som en miljö för skapandet. Flera av författarna talar mycket om vikten av skapandet men att det ofta förekommer som ett trevligt avbrott. Det som är ett observandum är att författarna inte diskuterar var skapandet ska utövas mer än att det ofta förekommer inomhus. Weissenreider (2008) skriver om lekens betydelse för skapandet men även här diskuteras situationer från miljöer som förekommer inomhus.

Enligt styrdokumentet (Skolverket 2011) är skapande arbete en väsentlig del av verksamheten, vilket stämmer överens med vad vi tycker är viktigt, vi menar att pedagogerna måste tänka om hur utemiljön används. Resultatet i vår studie visar att den utomhuspedagogiska verksamheten varierar beroende på hur pedagogerna ser på skapande verksamhet utomhus, vilket avspeglar sig i vilken form av skapande pedagogen gör med barnen. Flera pedagoger tar med material inifrån och har en aktivitet ute medan några pedagoger använder utemiljöns material.

Vygotskij förespråkar i det sociokulturella perspektivet att barn lär genom samspel med andra och i grupp vilket tydligt visas i observationerna vi gjorde. Om gruppen blev inspirerad av pedagogen, visade det sig i barnens sätt att agera i sitt skapande och de blev inspirerade av de andra i gruppen. Vilket gjorde att barnen fortsatte att skapa efter aktiviteten var avslutad. I

fritidshemmets visioner är det viktigt att pedagogerna ser värdet i fritidshemmets uppdrag och därmed är aktiva i sin yrkesroll så att barnen får möjlighet till skapande verksamhet i utomhuspedagogiken (Skolverket 2014). Om uterummet fick komma mer i fokus för pedagogerna kan miljön bli ett redskap för den skapande verksamheten utomhus. Detta knyter an till vad Szczepanski (2007), Eriksson (et.al 2007) och Lundegård (et.al 2004) skriver om att använda utemiljön som en lärmiljö. Sjöstrand Öhrfelt (2015) menar att i litteraturen framställs utomhuspedagogiken alltför idylliskt, barnen blir både friskare, socialare, och kunnigare om de bara får vara ute, helt så enkelt är det ju inte. Inte i någon litteratur som vi läst talas om hur barn i behov av stöd klarar av utomhusmiljön.

På fritidshemmet har pedagogerna möjlighet att ge barnen uppgifter och även inspirera dem i sitt skapande. Alla behöver inte göra likadant. Det behöver inte visas upp något resultat som ska bedömas och betygssättas utifrån olika kriterier. Barnen kan få hålla på med sitt skapande i flera dagar. Det finns tid och plats till experiment och att få pröva sig fram. Fritidshemmets verksamhet ska stimulera barnens vilja att våga prova egna idéer och att lösa problem (Skolverket 2014). Dewey menar i sin teori att barn måste få möjlighet att ställa frågor och kunna lösa problem under skapandets gång. Våra frågeställningar hur skapande verksamhet används i utomhuspedagogiken kan man knyta samman med Deweys tankar om att praktiskt arbete främjar barns utveckling. I vårt resultat kunde vi se att pedagogerna tyckte att det var den skapande processen mer än resultatet, som var viktig för att främja det kreativa skapandet.

I vårt resultat ser vi tydligt att flera av pedagogerna väljer givna material i den skapande verksamheten där materialet plockas ut, såsom pennor, kritor, flaskfärg mm, istället för att låta barnen använda sig av materialet som finns i utomhusmiljön. Här kan vi se att det är görandet och det sociokulturella perspektivet som är det viktiga och inte det utomhuspedagogiska skapandet.

I vår litteraturgenomgång skriver flera författare att utomhuspedagogiken har stora fördelar såsom estetiska upplevelser där uterummet är ett mäktigt rum med många lärmiljöer. Genom utomhuspedagogiken får barnen även fysisk rörelse, vilket flera författare i vår litteraturgenomgång påpekar.

Vi menar att genom utomhuspedagogikens möjligheter till skapande verksamhet får barnen möjligheter att använda hela kroppen när barnen har ett kreativt skapande. Deweys teori om ”*learning by doing* ” där barnen är aktiva och delaktiga i sitt skapande bidrar till att hålla barnens uppmärksamhet och intresse vid liv.

Utifrån våra frågeställningar och resultat av våra studier har vi kommit fram till att pedagogerna anser sig ha skapande verksamhet utomhus på fritids. Det stämmer att det är en skapande verksamhet utomhus hos alla vi observerat. Däremot ser vi att flera inte har skapande verksamhet ur ett utomhuspedagogiskt perspektiv.

Pedagogerna i vår studie tycker att delaktighet och att ha ett tillåtande förhållningssätt inspirerar barnen i deras skapande. Resultatet av våra observationer visar att pedagogerna inte alltid är delaktiga i aktiviteten. Bendroth Karlsson (1996) menar på att det är viktigt att inspirera barnen genom sitt skapande och att visa på materialets möjligheter. I sitt slutord skriver Bendroth Karlsson (1996) om vikten av pedagogens kunskap som gör att pedagogen har ett öppet sinne och kan inspirera barnen i sitt skapande. Detta syntes på olika sätt i våra observationer. Dels hur pedagogerna kan få barnen inspirerade och utveckla skapandet genom att guida barnen vidare, vilket gör att skapande verksamhet i ett utomhuspedagogiskt perspektiv blir glädjefyllt för barnen och att inget i den skapande processen är rätt eller fel. Men genom att styra barnen hårt eller att inte guida dem alls, kan pedagogerna få verksamheten att bli obegriplig och inte fånga barnens intresse. Fritidspedagoger har stora möjligheter att guida, inspirera och vara delaktiga i ett skapande utomhus med material från naturen, då stor del av fritidshemmens verksamhet bedrivs utomhus. Vi anser att som pedagog måste man vara lyhörd för vilka behov barngruppen har, många gånger är det lättare att utföra en skapande aktivitet utomhus för att det inspirerar mer och utrymmet är oändligt om man vill. Här uttrycker pedagogerna i vår studie att de i sina verksamheter har kojbygge, bygge i sandlådan, som en del av sin skapande verksamhet utomhus.

Utifrån fritidspedagogens yrkesroll där styrdokumentet är det som ska styra verksamheten, kan vi genom vår studie se att flera av pedagogerna inte får med alla delar i sin verksamhet. Genom att inte inspirera barnen till ett kreativt skapande i ett utomhuspedagogiskt perspektiv får barnen inte träna på att utveckla sina idéer och lösa problem genom skapandets möjligheter i en utomhusmiljö. Pedagogen kan använda uterummet till att få ytterligare ett redskap i sin didaktik. Vi tror att genom ökade kunskaper hos pedagogerna om utomhuspedagogiskt skapande kommer kvalitén på våra fritidshem att öka och många pedagoger får fler redskap till att använda uterummet som en skapande verkstad, där inga begränsningar finns och barnen kan skapa och vara kreativa utifrån vår fina miljöns resurser. Det måste tala för att pedagogerna i fritidshem mycket mer borde ha en skapande verksamhet i en utemiljö, där miljön blir en kunskapskälla att ta ur.

7.1 Metoddiskussion

Den metod vi valde var frågeformulär med öppen struktur, ett fåtal frågor och ett observationsschema. Vi skickade ut frågeformulär till 75 pedagoger på 13 skolor, men fick endast 16 svar tillbaka. Utifrån den aspekten, att det var få som svarade, kunde vi valt intervju för att få ett djup i svaren, men att ha intervjuer med öppen struktur är tidsödande och vi hade inte hunnit göra fler intervjuer. Däremot kunde vi ha haft något fler frågor i frågeformuläret.

De fem observationerna gjorde vi utifrån vårt observationsschema och här kunde vi inte väva in våra egna värderingar. För att få en bättre bild av hur pedagogerna jobbar med skapande verksamhet ur ett utomhuspedagogiskt perspektiv kunde det varit bra att göra observationerna av pedagogerna vid flera tillfällen. Utifrån den tid vi hade till förfogande har metodvalet varit bra.

Patel & Davidsson (2011) menar att kvalitén i kvalitativ forskning bygger på validitet av hela forskningsprocessen. Vilket kan innebära att man använder sig av triangulering, alltså flera olika metoder för att samla in data och presentera analysen utifrån flera olika perspektiv. Genom att använda två olika sätt att samla in data på kan vi se om pedagogerna gör vad de säger att de gör. Därför har vi valt både frågeformulär där pedagoger kan skriva ner vad de anser att de gör och observationer där vi kan se hur de gör.

7.2 Fortsatt forskning

Under tiden vi arbetat med vår studie har nya frågeställningar dykt upp. En forskningsfråga som vi funderar över är om det skiljer sig bland fritidspedagogerna vilket förhållningssätt de har i det utomhuspedagogiska skapandet beroende på om de är man eller kvinna?

8. Sammanfattning

Syftet med studien är att ta reda hur pedagoger använder sig av skapande verksamhet i ett utomhuspedagogiskt perspektiv i fritidshemmen. Frågeformuläret var av öppen, strukturerad form och observationerna gjordes med ett observationsschema som grund. Vi har vänt oss till 75 pedagoger på 13 kommunala skolor i två kommuner. 16 pedagoger svarade. Utifrån dessa svar genomförde vi fem observationer

I litteraturen finns det forskning om skapande och utomhuspedagogik i förskola och skola men inte ur ett fritidshemsperspektiv. Utifrån den litteraturen har vi beskrivit var del för sig då det inte finns någon som skrivit om skapandet i ett utomhusperspektiv.

I resultatet kan vi se att pedagogerna i vår studie anser sig ha en skapande verksamhet utomhus. Det vi såg genom observationerna är att det endast är en tredjedel av de tillfrågade pedagogerna som använder sig av både miljön och miljöns material. Det är en stor del av pedagogerna som inte har kunskap om vad utomhuspedagogiskt skapande kan vara. Varför dessa brister finns har vi inget svar på men det är intressant att se hur vi fortfarande i våra verksamheter skapar mest inomhus med olika tekniker och material.

Slutsatsen av detta är att pedagogerna på fritidshemmen i vår studie inte använder utemiljön som lärmiljö i någon större utsträckning. Fritidshemmens verksamhet under året är till stora delar utomhus men vart tog utomhuspedagogiken vägen och hur ska barnen kunna vara kreativa i vår fantastiska miljö som finns runt många av våra fritidshem om de inte blir inspirerade. Där naturens material kan utvecklas till mer än bara stenar och pinnar Kan stenen bli ett troll.

Referenser

- Backman, J. (2008). *Rapporter och slutsatser*. Lund: Studentlitteratur.
- Bendroth Karlsson, M. (1996). *Bildprojekt i förskola och skola. Estetisk verksamhet och pedagogiska dilemman*. Diss. Linköping: Linköpings universitet.
- Brugge, B. & Szczepanski, A. (1999). Pedagogik och ledarskap. I Brugge, B., Glantz, M. & Sandell, K. (red.) *Friluftslivets pedagogik. För kunskap, känsla och livskvalitet*. Stockholm: Liber. ss.23-30.
- Denscombe, M. (2014). *Forskningshandboken- för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.
- Eriksson, E., Furå, P. & Pettersson, I. (2007). *Lära genom upplevelser. Ute*. Kristianstad: Aveta.
- Hartman, S. (2013). En filosof för reflekterande pedagoger-om John Dewey. I Pihlgren, A.(red.) *Fritidshemmets didaktik*. Lund: Studentlitteratur. ss. 237-250.
- Jensen, M. (2013) Lärandets hur, vem, när och var. I Pihlgren, A. (red) I *Fritidshemmets didaktik*. Lund: Studentlitteratur. ss.59-75
- Lundegård, I., Wickman, P-O. & Wohlin, A. (2004). *Utomhusdidaktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Mårtensson, F. (1993). Att vara liten är att vara nära marken. I Norén-Björn, E., Mårtensson, F. & Andersson, I.(red.) *Uteboken*. Stockholm: Liber. s. 9-44
- Norén-Björn, E. (1993). Förskolan- min roll som pedagog utomhus. I Norén-Björn, E. Mårtensson, F. & Andersson, I. (red.) *Uteboken*. Stockholm: Liber s.67-96
- Patel, R. & Davidsson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder-Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.
- Phillips, T. (2014). *Skapande verksamhet*. Malmö: Gleerups.
- Pihlgren, A. (2013). Fritidshemmets didaktik. I Pihlgren, A. (red.) *Fritidshemmets didaktik* Lund: Studentlitteratur. sid. 11-26.
- Sjöstrand Öhrfelt, M. (2015) *Barn i natur och natur i barn*. Lic.avh. Malmö: Malmö högskola
- Skolinspektionen. (2010). *Kvalité i fritidshem 2010*.
- Skolverket. (2014). *Allmänna råd – Fritidshem*. Stockholm: Fritzes

- Skolverket. (2011). *LGR 11-Läroplan för förskoleklass, grundskolan och fritidshemmet*. Stockholm: Fritzes.
- Sundgren, G. (2011) John Dewey-reformpedagog för vår tid? I Forsell, A. (red.) *Boken om pedagogerna*. Stockholm: Liber s. 103-129
- Szczepanski, A. (2008). *Handlingsburen kunskap- lärarens uppfattning om landskapet som lärmiljö*. Lic.avh. Linköping: Linköpings universitet.
- Szczepanski, A. (2007). Uterummet- ett mäktigt klassrum med många lärmiljöer. I Dahlgren, L O., Sjölander, S., Strid, J P., Szczepanski, A.(red.) I *Utomhuspedagogik som kunskapskälla. Närmiljö blir lärmiljö*. Lund: Studentlitteratur. s. 10-33.
- Säljö, R. (2011). L.S. Vygotskij- forskare, pedagog och visionär. I Forsell, A.(red.) *Boken om pedagogerna*. Stockholm: Liber. s.153-178.
- Säljö, R. (2015). *Lärande- en introduktion till perspektiv och metaforer*. Malmö: Gleerups
- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Vygotskij, L. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos
- Weissenrieder, E. (2008). *Skapandets kraft, förkunskap och utveckling*. Stockholm: Runa.

Bilagor

Bilaga 1

Frågeformulär

Vi vill att ni svarar på följande frågor utifrån er syn på skapande verksamhet utifrån ett utomhuspedagogiskt perspektiv.

1. Vad är skapande verksamhet utomhus för dig?
2. Hur använder du som pedagog utomhusmiljöns material i din skapande verksamhet utomhus?
3. Hur skulle du som pedagog kunna inspirera barnen i sitt skapande utomhus?
4. Ge några exempel på skapande verksamhet som du skulle kunna ha i utomhusmiljö.

Bilaga 2

Observationsschema

Vilken skapande verksamhet bedrivs utomhus vid observationen?	
Blir eleverna inspirerade av utomhusmiljön och den skapande aktiviteten? Hur syns det?	
Hur använder pedagogerna utomhusmiljöns material i den skapande verksamheten?	